

OSVRT NA PRIJEVOD NOVOG ZAVJETA (II)*

Gracijan Raspudić

NOVI ZAVJET s grčkog izvornika preveli
Bonaventura Duda i Jerko Fućak,
Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1973.

4. Dakanje

Čitajući **DF** stječe se dojam, da ne kažemo uvjerenje, da njegovi prevoditelji previše izbjegavaju takozvano »dakanje«. Ako bismo rekli, da pri tome slijede određena pravila,¹ oni bi nas sami opovrgli svojim prijevodom. Tu nema nikakve dosljednosti. Evo nekoliko primjera.

1 Sol 2, 17: »A mi, braćo... brže se bolje... požurismo **ugledati** vaše lice.«
Lk 21, 37: »... a sav bi narod hrlio k njemu **da ga sluša**.«

1 Sol 3, 10: »Dok noću i danju najusrdnije molimo **da vidimo** vaše lice.«
1 Sol 3, 6: »... i da nas se sveudilj sjećate i čeznete **vidjeti** nas.«

Dj 3, 17: »Sergije dozva Barnabu... i **zaiska čuti** riječ Božju.« Mk 12, 7:
»... hajde **da ga ubijemo**.«

Lk 10, 22: »... i onaj kome Sin **hoće da objavi**.« Mt 11, 27: »... i onaj kome Sin **hoće objaviti**.«

Heb 8, 3: »Odatle i za NJ potreba **imati** što bi prinio.« Zagoda prevodi to mjesto: »Zato je potrebno, da i ovaj ima nešto...«; Šarić: »... da ima ono, što će...«; **S3** »... da i ovaj ima nešto, što...«

Dj 13,43: »... koji ih nagovarahu **ustrajati** u milosti...«

Lk 4, 18: »On me posla **blagovjesnikom biti** siromasima...« Zagoda kaže: »Poslao me je da donesem...«; Šarić: »Posla me, da navješćujem...«; **S2**: »Poslao me da donesem...«; **D** ima: »**Da donesem** siromasima evanđelje, on me posla...« Po mome mišljenju, **D** je jezično mnogo bolji od **DF**.

Lk 8, 31: »I moljahu ga da im naredi vratiti se u Bezdán.« **D** prevodi: »... da se vrate u paklenu provaliju.«

Mk 14, 58: »Mi smo ga čuli **govoriti**.« Zagoda: »Mi smo čuli, gdje on govori«; **S3**: »Mi smo ga čuli gdje govori«; **D** ima: »Mi smo ga slušali, kad je govorio.«

Gal 2, 17: »Ako se pak — time što **zaiskasmu opravdati** se u Kristu — očitova da smo i mi grešnici...« **S3** prevodi podcrtane riječi: »što smo tražili da se opravdamo.« Gal 2, 17. nije samo slabo oblikovan prijevod, već je daleko od izvornika, koji dobro i vjerno preveden u **Ek**. Lk 22, 31: »Šimune, Šimune, evo Sotona **zaiska da vas prorešeta** kao pšenicu.«

Lk 2, 49: »Niste li znali da mi je **biti u** onome što je Oca mojega?« Ta je r.čenica prevedena u **D**: »Zar niste znali, da moram biti u onome, što je Oca mojega?« Šarić prevodi: »Zar nijeste znali, da ja moram biti u kući svojega Oca?«

Rim 9, 15: »Smilovat ću se kome hoću **da se smilujem**.«

Dj 18, 10: »Tà ja sam s tobom, i nitko se neće usuditi **da ti naudi**.« 2 Kor 2, 12: »... nego vam dajemo prigodu **ponositi** se nama.« Šarić kaže: »... nego vam dajemo prigodu, da se ponosite s nama.«

* Prvi dio ovog osvrtá objavljen je u predhodnom broju SB (1—1977.), str. 80—88. Tumač kratica nalazi se na istom mj., str. 80—81, bilj. 2.

¹ Prema knjizi *Razlike...* u hrvatskom se književnom jeziku može upotrijebiti da s prezentom mjesto infinitiva, ako želimo istaknuti i naglasiti vrijednost svoje tvrdnje. Teško je uočiti pravila, kojih se u toj stvari drži **DF**.

5. Riječca ta

Ta se rabi u hrvatskome jeziku, ali umjereno. DF kao da ne osjeća mjere u tome pogledu. DF prijevod upravo je načičkan tom riječi. Na str. 342. susrećemo ta tri puta: 2 Kor 4, 17, 18; 5, 7. Ta je u DF redovito odijeljen zarezmom, ali samo redovito. U odlomku 2 Kor 2, 16 — 3, 8. (svega deset redaka) ta dolazi tri puta, a da dva puta, pa čitanje postaje osječeno, ukućeno, staccato: previše iskidano i izlomljeno nepotrebnim ćesticama. U Zagodinu prijevodu toga odlomka nema nijednoga ni ta ni da. U prvih deset redaka prve poslanice Solunjanima ta dolazi tri puta. Šarić i Zagoda imaju tri jer mjesto ta.

Osim ta i da tu su vrlo česte ćestice kao što su: dakako, dašto, gle, naime, sad — na pa se pri čitanju jezik lomi i zapliće, a čitatelj se nevoljko i neugodno osjeća.

Mk 15, 13: »A oni opet povikaše: 'Raspni ga!' Reče im Pilat: 'Ta što je zlo učinio?'« Šarić, osjetljiv na jezik, prevodi tu rećenicu: »A što je zlo učinio?«

Lk 20, 38: »A on nije Bog mrtvih nego živih. Ta svi njemu žive.« Svi hrvatski prijevođi iz ovoga stoljeća imaju jer mjesto ta; ta često neuvjerljivo djeluje. Da naši prevoditelji, recimo, u petome izdanju svoga prijevođa izbace 95%/o ta, opet bi ih ostalo previše!

Najgore je od svega, što se ta upotrebljava i ondje, gdje mu nije mjesto. Tako u Dj 7, 39. čitamo: »Njemu se (Mojsiju) ne htjedoš pokoriti... rekavši Aronu: 'Napravi nam bogove koji će ići pred nama. Ta ne znamo što se dogodilo s tim Mojsijem'...« Mjesto ta, dobro bi došao jer. Ta posebno neukusno djeluje na početku rećenice, kojom poćinje nova misao. U Jak 2, 10. čitamo: »Ta tko sav Zakon ušćuva a u jednom samo posrne, postao je krivac svega.« U 13. retku istoga poglavlja stoji: »Ta nemilosrdan je sud tko ne ćini milosrća...«

Lk 1, 42: »I... Elizabeta... povika iza svega glasa: 'Blagoslovljena ti među ženama... Ta otkuda mi da majka Gospodina mojega...« Ta nije na mjestu. U grćkome imamo kai, koji na drugim mjestima ni DF ne prevodi sa ta. Zagoda prevodi posljednju rećenicu: »I otkuda meni ovo, da dođe k meni mati Gospodina moga?«

Lk 20, 30. glasi u DF: »Zaista, ni umrijeti više ne mogu. Ta, anđelima jednaki, kao sinovi uskrsnuća, sinovi su Božji.« Sumnjam, da je to dobar prijevođ; previše je zbijen, a nije jasno zašto je ispušćen glagol eisin. S3 prevodi vrlo dobro: »Oni neće moći više ni umrijeti, jer će biti slični anđelima. Oni su sinovi Božji, jer su sinovi uskrsnuća.« Ek ima: »C'est qu'ils ne peuvent plus mourir, car ils sont pareils aux anges: Ils sont fils de Dieu, puisqu'il sont fils de la résurrection.« Bez obzira na toćnost prijevođa, odbojno djeluje onaj ta na početku rećenice.

Iv 8, 25: »... Odvрати Isus: 'Ta što da vam s početka opet zborim?'«

U Rim 14, 17. imamo ta i da oba s brzim naglaskom. Tekst glasi: »Ta kraljevstvo Božje nije jelo i piće, nego pravednost, mir i radost u Duhu Svetomu. Da, tko tako Kristu služi mio je i Bogu i cijene ga ljudi.« Časoslov je napustio taj prijevođ. Zašto? Zbog ta i da? Možda. Mjesto navedenog prijevođa čitamo u Časoslovu, str. 190: »Kraljevstvo se Božje ne sastoji u jelu i piću, nego u pravednosti, miru i radosti po Duhu Svetomu. Tko zbilja time služi Kristu, ugodan je Bogu i mio ljudima.« Bez obzira na toćnost prijevođa, zadnji se tekst čita s uživanjem. A prvi? Jezik u DF prijevođu često je krut i sirov, daleko od mekoće i savitljivosti, da i ne spominjemo ritmićke ujednaćenosti, bez koje nema stila. »Ta eno: tko sije oskuđno, oskuđno će i žeti...« (2 Kor 9, 6.). Podcrtane rijeći glase u grćkome: tuto de. Izraz je nepotpun, zato ga mnogi prevoditelji upotpunju.²

² BJ ima: »Songez-y«; NEB: »Remember.«; Ek: »Sachez-lel«.

Da zaključimo: toliko u tom prijevodu ima **ta**, s naglaskom ili bez njega, deplasiranih i nategnutih, da prijevod — kad bi sve drugo u njemu bilo na visini — čine neprikladnim za knjigu, iz koje se riječ Božja čita i navješćuje Narodu Božjemu.

6. Nepravilnosti

Ne ulazeći u analizu pojedinih nepravilnosti i njihovih svojstava — a to obično činimo na početku pojedinih odsjeka — dajemo odmah riječ primjerima, da oni o tome progovore.

Mk 7, 25: »... doču žena čija kćerkica...« Zagoda: »... žena, koje je kćerka...«

Dj 22, 20: »I dok se ondje prolijevala krv Stjepana, svjedoka tvoga, i ja sam ondje **stajao složan** te čuvao...« Podcrtane riječi glase u **SI**: »... odobravao (njegovim krvnicima)«. ³ Vrlo neobično zvuči izraz **stajati složan**. Osim **DF**, nitko ga ne upotrebljava od hrvatskih prevoditelja novijeg vremena.

Jd r. 9: »... nego reče (arhanđeo Mihael): '**Osujetio** te Gospodin!'« R. Vidović u knjizi: **Kako ne valja, kako valja pisati**, Zagreb 1969, str. 191. navodi primjer: »To treba svakako osujetiti« pa nadodaje, da bi bilo bolje reći: »To valja svakako spriječiti (zapriječiti).« Vidović **osujetiti** smatra rusizmom. Zagoda to prevodi: »Gospodin neka te kazni.« ⁴

Fil 1, 17: »... oni pak Krista navješćuju iz suparništva, **zakulisno**.« Sve kada bi bio točan prijevod — a po mome mišljenju nije — ne bi se smjelo u hrvatskome prijevodu upotrijebiti riječ **zakulisno**. Mjesto nje Zagoda ima **neiskreno**, ⁵ a Vulgata **non sincere**. To je doslovni prijevod izvorne riječi. U Dj 3, 5. čitamo: »Dok ih je **molećivo** motrio, očekujući od njih nešto dobiti...« Držim, da riječ **molećivo** nije na mjestu, a nije ni potrebna. Zagoda prevodi: »Dok je gledao na njih nadajući se...« ⁶

U **DF** prijevodu dolazi gotovo uvijek kratki oblik množine od riječi **dar** («dari»), a **HP** kaže, da bi trebalo reći **darovi**. Usp. 1 Kor 12, 1. 4. 9. 28. 30; Rim 12, 6. U 1 Kor 12. 4. stoji: »Različiti su **dari**, a isti Duh...« **Časoslov**, koji u novozavjetnim tekstovima slijedi **DF** prijevod ima (str. 161.): »Različiti su **darovi**, a isti Duh.« 1 Kor 12, 1. kaže: »Glede darâ Duha...« ⁷

Heb 13, 2: »Gostoljublja ne zaboravljajte: **po njemu** neki, i ne znajući ugostiše anđele,« Zašto **po njemu**? Zagoda prevodi: »Gostoljublivosti ne zaboravljajte, jer njom neki...« Grčki: **dia autēs**. Rim 3, 7: »Ako je, doista, istina Božja **po** mojoj lažljivosti ... zasjala njemu na slavu.«

HP tvrdi, da je jedino **odozgo** pravilan oblik te riječi, **DF** uvijek upotrebljava **odozgor**.

Isto tako, prema **HP** i **HP**—44 treba reći **odozdo**, a ne **odozdol**. Iv 8, 23. glasi u **DF**: »A Isus nastavi: 'Vi ste odozdo!' Ja sam odozgor.«

U Lk 19, 24. stoji: »... i ja bih ga na povratku izvukao s **kamatima**.« **HP** kaže, da treba reći **kamate** (ženski rod). Šarić ima »s dobitkom«, ostali hrvatski prijevodi iz ovoga stoljeća imaju »s **kamatama**«.

Gal 1, 8: »... ili ako bi vam anđeo s neba navješćivao neko evanđelje **mimo onoga** koje...« Gramatika kaže, da prijedlog **mimo** ide samo s akuzativom. **DF** upotrebljava riječ stanovište (str. 542.), a **HP** kaže, da je bolje **staja-**

³ Ek prevodi: »... moi j'étais là, j'approuvais ses meurtriers...«

⁴ Ek ima: »... mais il dit: que le Seigneur te chatie.«

⁵ Ek ima opisni prijevod: »Leur motifs ne sont pas purs.«

⁶ NAB prevodi: »The cripple gave him all attention«; NEB: »The man was all attention.«

⁷ Lk 22,69: »Sin čovječji sjedjet će zdesna Sile...« Zar ne bi bilo bolje **sjedjet će**?

lište, gledište. Savjetnik o tome piše: »Stanovište... U našem bi se jeziku vezalo uz glagole **stanoviti** ili **stanovati**, a to po smislu ne valja. Bolje je: mišljenje, shvaćanje, gledanje, pogledi. Usp. **gledište, stajalište.**«

DF prevodi Rim 6, 14: »Valjda grijeh neće vama **gospodovati**...«, a Rim 6, 9: »Krist, uskrišen od mrtvih, više ne umire, smrt njime više **ne gospoduje.**« Šarić i Zagoda prevode podcrtane riječi: »Smrt nad njim više **ne gospodari.**« Čini se, da **gospodovati** nema značenja, koje mu daje **DF**. Osim toga, isti glagol **kyrieuo DF** prevodi (Rim 7, 1.) sa »**vlada nad**«, a Rim 14. 9: »da **bude Gospodar**«. Zašto veliko G?

U Mk 1, 4. čitamo: »... propovijedao je (Ivan K.) **krst** obraćenja na oproštenje grijeha.« Svi hrvatski prijevodi iz ovoga stoljeća upotrebljavaju riječ **krštenje**, **DF** ima **krst**. Budući da je **krst** barem dvoznačna riječ (krštenje i križ), bilo bi bolje u gornjemu sklopu upotrijebiti **krštenje**, kako je to učinio i **D** prije desetak godina.

1 Kor 7, 21. kaže: »Ne brini!« **S2** ima: »Ne uznemiruj se zbog toga!«⁸

Oba su prijevoda dobra i više-manje točna. Ali **ne brini** nije hrvatski, je hrvatski jezik poznaje samo povratni glagol: **brinuti se**.

Lk 10, 1: »Nakon toga odredi Gospodin **drugu** sedamdeset i dvojicu učenika i posla ih.« Rečenica, oblikovana ovako, kaže, da je Gospodin već poslao **prvu** sedamdeset i dvojicu, pa sada šalje **drugu**. To nije smisao teksta.

Mk 6, 43: »I od ulomaka nakupiše dvanaest punih košara, a **i od riba.**« Želi li se kazati, da je i od riba nakupljeno dvanaest košara? **S2** prevodi: »I dignu punih dvanaest košara ulomaka i **što je ostalo** od riba.«⁹

Heb 10, 1: »Budući da Zakon ima tek sjenu budućih dobara, a ne samo **obličje zbiljnosti**, on uistinu...« Nije jasno, što je to **obličje zbiljnosti**. Prema originalu antiteza je između **sjene** i **stvarnosti**, a ne između **sjene** i **obličja zbiljnosti**. Možda u **DF** neke riječi imaju svoje posebno značenje, kao što ga ima **bludništvo**. **S3** prevodi vrlo dobro i točno: »Budući da Zakon posjeduje samo **sjenu** budućih dobara, a ne samu **bit stvarnosti**, on ne može...«

Heb 11, 19: »Abraham je bio uvjeren da Bog može i od mrtvih uskrisiti. Zato ga (Izaka) u **predsluci** ponovno dobi.« Što znači dobiti nekoga u **predsluci**? Što li je **predslika**? **DF** prevodi 1 Kor 10, 11: »Sve se to njima kao pralik događalo.« Isto tako u 1 Kor 10, 6. čitamo: »To bijahu pralikovi naši...« Mjesto rastezljive i neodređene riječi **pralik**, dosadašnji su hrvatski prijevodi upotrebljavali: **primjer, slika** ili sl. Posljednji tekst glasi u **S3**: »To se dogodilo nama za **primjer.**«¹⁰

Je li zbilja bilo potrebno i opravdano unositi u prijevod vrlo velik broj riječi, kojih značenje treba tumačiti čitateljima? Tako, u Dj 27, 17. stoji: »... upotrijebiše **snast** da potpašu lađu.« Povirimo li u »Tumač naziva i imena« naći ćemo: »**SNAST** = hrvatski izraz za brodsku opremu«. To je tako izraženo, kao da **brodska oprema** nije hrvatska riječ. Riječi **pralik** dano je **DF** previše značenja.

Evo par primjera iz **DF** prijevoda, koji dokazuju, da katkada jezični osjećaj naših prevoditelja nije siguran.

Lk 14, 9: »... te ne dođe onaj koji je pozvao tebe i njega i rekne ti...« Heb 12, 15: »Pripazite... da kakav gorki korijen ne proklija pa unese zabunu...« Zar ne bi trebalo, prema hrvatskoj gramatici, staviti **ne** i ispred **rekne** i ispred **unese**?

⁸ Ek prevodi: »Ne t'en souci pas...«

⁹ Ek ima: »Et l'on emporta les morceaux, qui remplissaient douze paniers, et aussi qui restait des poissons.«

¹⁰ Ek prevodi: »Ces événements sont arrivés pour nous servir d'exemples...«

Meni se čine neobičnim slijedeći izrazi: »i svi se na Mojsija krstite« (1 Kor 10,2.), »bogosluzžno posluživanje« (2 Kor 9, 12.), »požidove« (Gal 2, 14.). Iako je u grčkome isti izraz, kada je riječ o Kristovu krštenju i o Mojsijevu, ipak se nejednako prevodi: krstiti se na Mojsija,¹¹ krstiti se u Kristu ili u Krista. U D: 19, 2. čitamo u DF prijevodu: Na što se onda krstiste? Na krštenje Ivanovo, odvrate oni...« Čudan jezik. Gdje se kaže: Kršten sam na krštenje Ivanovo? Šarić je osjetio, da doslovni prijevod ne valja u hrvatskome jeziku. Zato prevodi: »Koje krštenje primiste? I oni rekoše: Krštenje Ivanovo.« Ek ima: »Quel baptême, alors, vous avez reçu?« Ils répondirent: »Le baptême de Jean.«

Mjesto »bogosluzžno posluživanje«, SI ima: »vršenje ove svete službe«.¹² »Požidove« je dobra riječ, ali izvornik ne govori o požidovljanju.¹³

Heb 13, 17. glasi u DF: »Poslušni budite svojim glavarima i podložni, jer oni bde nad vašim dušama...« I ovdje DF izabire oblik glagola, koji se vrlo rijetko upotrebljava, iako pravopisi i gramatike kažu, da je pravilan. Svi hrvatski prijevodi iz ovoga stoljeća imaju **bđiju** mjesto **bde**. Nijedan drugi hrvatski prijevod ne rabi na ovome mjestu riječ glavar. Vjerojatno bi bilo bolje, da je nema ni u DF.

U poslanici Filipljanima — 3, 16 — čitamo: »Samo dokle smo stigli, toga se držimo.« Je li to pravilno?

Lk 8, 35: »Dođoše (ljudi) k Isusu i nađoše čovjeka, iz kojega iziđoše zlodusi, gdje do nogu Isusovih sjedi.« Podcrtane riječi trebalo bi prevesti: »iz kojega bijahu izišli zlodusi«. Ovo je jedan od vrlo rijetkih primjera nepravilnog slaganja vremena u DF prijevodu.

U Mk 10, 30. čitamo: »... a da ne bi sada u ovom vremenu, s progonstvima, primio stotruko: kuće, i braću, i sestre, i majku, i djecu, i polja.« Zašto iza stotruko objekt u akuzativu? Govori li se tako?

U 2 Sol 1, 10. čitamo: »... i da se **podiči** (Isus) u svima koji povjerovaše.« Možda je to i tiskarski propust. Mjesto **podiči** Časoslov (str. 1863.) ima: **prodīči**. Ricciotti prevodi: »... y a ser admirado en todos los que creyeron«. Ek: ima: »... et pour être admiré en personne de tous ceux qui auront cru.« U grčkome je infinitiv aorista pasivnoga — njegovo je značenje i određeno i jasno.

Mk 6, 23. glasi u DF: »I zakle joj se: Što god zaišteš od mene, dat ću ti, pa bilo to i pol svoga kraljevstva.« Mjesto **svoga** svi drugi hrvatski prijevodi iz ovoga stoljeća — osim D — imaju: **moga (mojega)**. Zar ne bi bilo bolje, da se i DF slaže s njima?

Otk 14, 4. glasi u DF: »Ti se ne okaljaše sa ženama — djevci su.« Zagoda kaže: »Ovo su, koji se ne okaljaše sa ženama, jer su djevice.« S3 ima: »To su oni koji se nisu okaljali sa ženama: to su djevice.« I u grčkome i u latinskome imenica, o kojoj je riječ, ima samo jedan završetak za oba roda: **parthenos** i **virgo**. Čini se, kada se hrvatski kaže **djevac**, da tu ima nekog porugljivog prizvuka, iako tako ne bi smjelo biti. Naprotiv, riječ **djevica** izaziva poštovanje. Možda su zbog toga dosadašnji hrvatski prijevodi upotrebljavali riječ **djevica**. Vuk S. Karadžić ima: »Ovo su koji se ne opoganiše sa ženama, jer su **djeystvenici**.« Podcrtana riječ valjda znači **djevci**.

Dj 10, 38: »... ozdravljajući sve kojima bijaše **obladao** đavao.« Tiskarska pogreška?

¹¹ Ek prevodi: »et tous furent baptisés en Moïse.«

¹² Ek ima: »... le service de cette collicete...« Grčki: **He diakonia tes leiturgias tantes**.

¹³ Mjesto »požidove« u Ek čitamo: »... se comporter en Juifs.« NAB kaže: »... to adopt Jewish ways.« BJ kaže: »à la juive.«

7. Riječ jedan

DF piše (Heb 10, 27.): »... nema više žrtve za grijehe nego **jedno** strašno iščekivanje suda.« Nijedan drugi hrvatski prijevod ne upotrebljava u ovoj rečenici **jedno**. Navesti ćemo nekoliko mjesta iz Otkrivenja, da se vidi, kako **DF** pogrješno upotrebljava riječ **jedan**:

»I vidjeh: druga **jedna** Zvijer izlazi iz zemlje« (13, 11.). »I **jedan** drugi anđeo iziđe iz hrama« (14, 17.), a u 14. 8. čitamo: »Za njim eto drugog anđela.« Otk 18, 1. glasi: »Nakon toga vidjeh: **jedan** drugi anđeo silazi s neba.« U 10, 1. stoji: »I vidjeh drugog jednog snažna anđela...« U Iv 7, 28. stoji: »... postoji jedan istiniti koji me posla.« Drugi hrvatski prijevodi na tim mjestima nemaju ni **jedan**, ni **jedna**. Neugodno je čitatelju, koji ima osjećaj za hrvatski jezik i njegove ljepote, kada mora navedene tekstove čitati i najveščivati riječ Božju prema **DF** prijevodu. U navedenim je mjestima riječ **jedan** suvišna i neukusna; na drugim je mjestima nema, iako je bila potrebna. Tako, Lk 12, 25.: »A tko od vas zabrinutošću može svome stasu dodati lakt?« Drugi hrvatski prijevodi imaju **jedan** lakat. **D** prevodi to mjesto: »A tko od vas, uza svu svoju brigu, može svome rastu dodati **ma** i **jedan** lakat?«

* * *

U **DF** prijevodu ima često nesigurnosti i nedosljednosti u uporabi određenih i neodređenih pridjeva. Samo nekoliko primjeraka: Lk 11, 7: »... uputi se Isus u grad **zvani** Nain...«, a Mt 2, 23. glasi: »Dode i nastani se u gradu **zvanu** Nazaret.« U Otk 1, 9. čitamo: »Bijah na otoku **zvanu** Patmos.« Posljednja knjiga Pentateuha zove se Ponovljeni Zakon, kako se čita na str. 493., ipak na str. 592. stoji: **Ponovljenu** Zakonu«.

DF dosta često rabi - čini se češće nego bi trebalo - perfektnne oblike bez pomoćnog glagola. Tako, Iv 20, 19: »I kad bi uvečer toga istoga dana, prvog u tjednu — a učenici u strahu od Židova **zatvorili** vrata — dode Isus...« Lk 5, 2: »Spazi dvije lađe gdje stoje uz obalu; ribari **bili** izišli iz njih i ispirali mreže; Mk 10,13: »**Donosili** mu dječicu da ih se dotakne, a učenici im branili.« Lk 18, 35: »A kad se približavao Jerihonu, neki slijepac **sjedio** kraj puta i pro-sio.« Iv 15, 5: »Ako tko ne ostane u meni, izbačen je kao loza i osušio se.« Držim, da je prijevod vrlo dobar, ili kao da nešto nije u redu s ispuštanjem glagola je. U izvorniku je prošlo vrijeme mjesto budućega. Tako katkada biva i u hrvatskom jeziku: Ne dođeš li na ispit, **propao si!** Lk 19, 11: »... dometnu im prispodobu — zato što bijaše nadomak Jeruzalemu, i oni **mislili** da će se **umah** pojaviti kraljevstvo Božje.« U podcrtanim riječima nešto šepa. Držim, da bi se u hrvatskome jeziku moralo staviti ispred **oni** riječi **što su**. Zagoda ima: »... i jer su **mislili**.« **Leal** prevodi: »...y creian ellos que enseguida...«; **Ek**: »... qu'eux se figuraient...«

8. Zastarjeli izrazi i riječi

Čitajući **DF** dobivamo dojam, da su njegovi autori hotimično i proračunato unosili u svoj jezik zastarjele riječi. To s jedne strane. S druge strane, čini se, da su podlegli suvremenom pomodarstvu, što se izživljava u stvaranju jezičnih kovanica. Oboje je, po mome mišljenju, na štetu prijevoda. Nabrojimo nekoliko više-manje zastarjelih, mrtvih riječi:

sveudilj, brvno, odostrag, utiha, umah, zavgagda, odozgor, himba, ura, ponad, obreći, gnjeti (»mnoštvo te gnjete« Lk 8, 45), ljubomor (»ljubomor Gospodnji« 1 Kor 10, 22.), bogoduh, preti se, obodriti, iskati (u smislu tražiti),

prevrćati (u »nekima prevraćaju vjeru« 1 Tim 2, 18.), podbunjavati, uljesti, obes-krijepiti, saziđivanje (u smislu izgradnje) obisnuti, snast, stamen, kal, pùt i t. d., i t. d.

Rim 1, 12: »... da se zajedno s vama **obodrim** po zajedničkoj vjeri«. Mjesto **po zajedničkoj vjeri**, bilo bi pravilnije (ako ne i pravilno) **zajedničkom vjerom**. **Obodrite se** — to je zastarjelo. Šarić prevodi: »... da se zajedno s vama **utješim** zajedničkom...«

Dj 27, 9: »... jer je Post već bio **izminuo**«. Da su napisali, daje Post minuo, bilo bi prihvatljivo, ali **izminuo** nije na mjestu.

Mt 12, 18: »... **preti** se neće, neće bućiti.« Zagoda: »ne će se **prepirati**, ne će bućiti.« Odakle je **DF** izvukao **preti** se, nije jasno, a razlog tomu je još nejasniji.

Iv 11, 55: »... i mnogi iz toga kraja uzidoše... u Jeruzalem da se očiste. **Iskahu**, dakle, Isusa, te se stojeći u hramu zapitkivahu...« Tako se je davno govorilo. Danas se tako ne govori. (»Kad im reče: kog **ištete**, udariše sve na pete.« — Gospin plač.) Nijedan hrvatski prijevod iz ovoga stoljeća ne prevodi ovdje **zetein** sa **iskati**. Nije davno ni o. Duda smatrao, da treba reći **tražiti**, a ne **iskati**. **D**, naime, prevodi ovo mjesto: »**Tražili** su dakle Isusa te su stojeći...¹⁴ Mnogo puta **DF** rabi **iskati** u tome smislu.

2 Tim 2, 18: »... koji zastraniše od istine te nekima **prevraćaju** vjeru.« Zagoda, Šarić, **S1**, **S2** **S3** svi imaju **rušiti** mjesto **prevraćati** vjeru. U Gal 1, 7. čitamo: »Postoje... neki koji vas zbunjuju i hoće **prevratiti** Evanđelje Kristovo.«

Gal 5, 11: »A ja, braćo, ako **sveudilj** propovijedam obrezanje, zašto me **sveudilj** progone? U Gal 5 12. stoji: »Uškopili se oni koji vas podbunjuju!« Ako se **podbunjavati** upotrebljava igdje na hrvatskom jezičnom području, to područje mora bit i usko i maleno. **S3** ima: »... koji vas uznemiruju.«⁴⁵

Dj 20, 37: »Tad svi briznuše u velik plač, **obisnuše** se Pavlu oko vrata.« Mjesto **obisnuše** Šarić i Zagoda imaju: »pali su«, a **S3** »padoše«. Zašto **DF** rabi **obisnuše**? Da bude što dalje od suvremenog hrvatskog govora? Ako su naši prevoditelji išli za tim, onda su postigli cilj.

Dj 17, 5: »... pa pridobiše (Židovi) neke opake uličnjake, **postakoše** ih i pobuniše grad.« Po svoj prilici, trebalo je pisati **podstakoše**, a ne **postakoše**. Prema **HP** taj je glagol zastario, pa ga je trebalo zamijeniti drugim, boljim i suvremenijim.

2 Kor 1, 7: »I tako je **stamena** naša nada o vama...«¹⁶ **S1** prevodi ovo mjesto: »Naša je nada s obzirom na vas čvrsta.« Stamen? Jedan hrvatski jezikoslovac (Dr. Vinko Grubišić: **O hrvatskom jeziku**, Rim, 1975, str. 86. kaže, da se u knjizi Pavla Ivšića: **Srpski narod i njegov jezik**, »nalaze i ovi izrazi za koje sumnjam da će ih baš mnogi Hrvati bez posebnog proučavanja odgonetnuti: 'stameno'...« **Časoslov**, str. 576. donosi prema **DF** prijevodu 1 Pet 5, 1—11., ali je u retku 9., koji je u **DF** **glasio**: »Oprite mu se **stameni** u vjeri...«, izbacio **stameni** i mjesto te riječi stavio **postojani**. To je mnogo bolje.

U Dj 3, 7. čitamo: »**Umah** mu **omoćашe** noge i gležnjevi.« To je i starinski i zastarjelo. **S1**: »a njemu smjesta postanu čvrstim stopala i gležnji.«

¹⁴ Da je riječ **iskati** (u tome smislu) zastarjela, dokazuje i to, što je suvremeni hrvatski jezikoslovci tumače svojim čitateljima. Dr S. Težak i dr S. Babić donose u djelu: **Pregled gramatike hrvatskog književnog jezika**, Zagreb, 1973., na str. 30. pjesmu: »Sriću svaki išće« od F. K. Frankopana pa u tumaču riječi kažu: »išće = traži.« Zar bi valjalo reći: Došavši u Pariz, iskao je ministra vanjskih poslova?

⁴⁵ Ek prevodi: »... ceux qui bouleversent vos âmes.«

¹⁶ E/ prevodi: »Et notre espérance à votre égard est ferme.«

Rim 6, 22. glasi u **DF**: »Sada pak, pošto ste oslobođeni grijeha i postali sluge Božje, **imate plod svoj za posvećenje**, a svršetak — život vječni.« Podcrtne riječi, po mom mišljenju, kažu protivno od onoga, što su prevoditelji željeli reći. Ovakav, kakav je, prijevod govori o plodu, koji treba posvetiti, dok izvornik govori o plodu, koji posvećuje.¹⁷

Jd r. 7: »... i otišla su za drugom pùti.« Ta se je riječ dobrim dijelom preživjela, odumrla. U starim molitvenicama moglo se pročitati: »Rič uputila se jest.« Danas se nigdje Anđeo Gospodnji ne moli tim jezikom. Kada bi ta riječ vjerno izražavala i izvornik, možda bismo je trebali uskrisiti.

Ef 4, 16: »... od kojega (Krista) sve Tijelo, usklađeno i povezano svakovrsnim **zglobom zbrinjavanja ... promiče svoj rast na saziđivanje u ljubavi**.« Sve su podcrtane riječi neobične, da se najblaže izrazimo, ali izraz na **saziđivanje u ljubavi** vrhunac je bizarnog načina govora. Istina, izvornik je teško napisan. Ima u njemu nekoliko riječi, kojih nam značenje nije danas odviše jasno. Držim, da bi **promiče svoj rast** — auksesin poietai — bilo bolje prevesti jednom riječi: raste.

Mt 8, 26: »Tada ustade i zaprijeti vjetrovima i moru te nastade velika **utiha**.« Lk 8, 24: »On se probudi, zaprijeti vjetru i uzburkanoj vodi. **Ona** se smiri, te nastaje **utiha**.« S obzirom na prijevod treba reći: na prvome mjestu, da izvornik kaže, da su se smirili vjetar i voda, a ne samo voda, kako prevodi **DF** (grčki: **epausanto**); na drugome mjestu, da su dosadašnji hrvatski prijevodi upotrebljavali riječ **tišina** mjesto **utiha**. Zanimljivo je napomenuti, da **D**, pisan prije kojih deset godina, ima **tišina**. Zašto je **DF** usvojio **utiha**? Da bude jasniji? Mnogi Hrvati nisu ni čuli za tu riječ. Mjesto riječi (**tišina**), koja je poznata na cijelom hrvatskom govornom području, dobili smo neki lokalni ternim (**utiha**), što se jedva susreće u hrvatskoj književnosti. Zar mu je mjesto u hrvatskom prijevodu Sv. Pisma?

Iv 13, 2: »... i pošto je davao već **bio ubacio** u srce Jude Iskariotskoga... **odluku** da ga izda...« Kaže li se hrvatski **ubaciti odluku**. Opet neobičan način izražavanja. **S3** prevodi vrlo dobro: »Već bijaše davao **nađahnuo** Judu...«

1 Kor 4, 12: »Proklinjani blagoslivamo, proganjeni **ustrajavamo**.« Zar se hrvatski ne kaže **ustrajati**? Čemu unositi nemoguće oblike u prijevod Sv. Pisma?

2 Kor 10, 13: »Mi se ipak nećemo hvaliti u **bezmjerje**.«¹⁸

9. Kovanice

U prijevodu **DF**, posebno u njegovim kovanicama, ima odbojne patetičnosti, nepoznate izvorniku, a život voli jednostavan način govora. U Rim 15, 16. čitamo: »... da budem **bogoslužnik** Krista Isusa među poganima.« Mnogo je jednostavnije i (bolje): »... da budem službenik Krista Isusa.« **Bogoslužnik** dolazi nekoliko puta u poslanici Hebrejima (8, 2. 9.; 10, 2.), iako su u izvorniku različni termini.

DF ima s jedne strane velik broj zastarjelih riječi, a s druge strane priličan broj kovanica. Oboje je na štetu jezika i prijevoda. Ovdje ćemo »nanizati« nekoliko teško prihvatljivih izraza:

tvrdovrati, istinujući, muškoložnici, zemnici, podzemnici, prozirci, suposvjedočiti, pozemljari, suizabranica, sustolnik, pokumiriti, bratoljublje (prije: bratska ljubav), gostoljublje (prije: gostoljubljivost), suuznik, pohlepnik, obrezanik i t. d.

¹⁷ Ek kaže: »... vous portez les fruits qui conduisent à la sanctification...«; **NAB**: »Your benefit is sanctification as you tend toward eternal life.«

¹⁸ Ek prevodi: »Pour nous, nous ne passerons pas la mesure.« Šarić kaže: »A mi se ne ćemo hvaliti preko mjere.« Jednostavno i lijepo.

Nije sve promašaj, ali ih ima dosta.

Otk 11, 10: »**Pozemljari** će se radovati i veseliti...« Podcrtani je termin odumro, kako se danas kaže, pa ga je trebalo ostaviti, da počiva u zasluženoj miru. **S2** prevodi: »Stanovnici će se zemlje radovati i veseliti...« Grčki: **hoi katoikuntes epi tes ges**. Taj izraz dolazi više puta u Otk i uvijek je u **DF** preveden sa **pozemljari**.

Mk 6, 22: »Uđe kći Herodijadina i zaplesa. Svidje se Herodu i **sustolnicima**.« Podcrtana je riječ upotrebljena nekoliko puta u ovome prijevodu. Držim, da nije na mjestu. Većina Hrvata morat će odgonetavati termin, da ga shvati. Ako se sastanu **stolnik** zagrebački i **stolnik** splitski, jesu li oni **sustolnici**? **S1** prevodi: »... te je tako plesala, da se svidjela Herodu i gostima.« Je li **sustolnik** bliže grčkome nego **gost**?

1 Tim 6, 20: »Timoteju, poklad čuvaj kloneći se svjetovnog **praznoglasja** i proturječja...« 2 Kor 6, 14: »Ne **ujarmljujte** se s nevjernicima.« Grčki: **Me ginesthe heterozygundes**. U 1 Kor 6, 3. čitamo: »A kad dođem poslat ću s **preporučnicom**...« Šarić to prevodi: »... poslat ću s **poslanicama**.« Mt 27, 1: »A kad **objutri**, svi glavari...«, a u Mk 11, 19. stoji: »A kad se **uvečerilo**, izlažahu iz grada.« Prije desetak godina **D** je preveo podcrtane izraze: »čim **svanu**« i »kad **bi zanoćilo**«; do deset godina imat ćemo, po svoj prilici, nove termine mjesto **objutri** i **uvečerilo**. Ali tko zna koje.

2 Tim 2, 16: »Svjetovnih se pak **praznorječja** kloni.« U grčkome stoji ista riječ i ovdje i u 1 Tim 6, 20. **DF** tu riječ prevodi jednom sa **praznoglasje**, a jednom sa **praznorječje**. Zagoda to prevodi izrazom: »**ispraznih razgovora**«. Bolje? Po svoj prilici. U 1 Tim 6, 4. imamo: »... samo boluje od raspra i **rječoborstva**.« Mjesto **rječoborstva** Zagoda kaže: »**praznog prepiranja**«. Tit 1, 10: »Jer mnogi su nepokorni, **praznorječni** i zavodnici.« U grčkome: **mataiologoi**. W. Bauer kaže, da ta riječ znači: **der hohle Schwaetzer**. Mjesto **praznorječni** **S1** ima: **brbljavac**, **Ek** prevodi sa **vains discoureurs**.

Dj 13, 1: »U antiohijskoj je Crkvi bilo proroka i učitelja: Barnaba, ... Manahen, **suothranjenik** Heroda...« Držim, da se za čovjeka ne kaže **hranjenik** (Zagoda prevodi Mt 22, 4: »... junci moji i **hranjenici** poklani su...«), a pogotovu se ne kaže **suothranjenik**.

Otk 1, 9: »Ja, Ivan, brat vaš i **suzajedničar**.« Trebalo je to prevesti jednostavno sa **zajedničar**. Moglo se reći i **sudionik**, kako to čine bolji hrvatski prijevodi. U istoj knjizi (18, 4). stoji: »... ne budite **suzajedničari** grijeha njezinih.« Šarić prevodi: »... ne budite **dionici** njezinih grijeha.« **S3** ima: »... da ne postanete **sudionicima** njezinih grijeha.« U **SAD** postoji tjednik **Zajedničar**, glasilo zajedničara, a ne suzajedničara.

DF prevodi Rim 11, 17: »Pa ako su neke grane odlomljene, a ti, divlja maslina, pricijepljen umjesto njih, postao **suzajedničar korijena**, sočnosti masline, ne diči se **nad** grane.« Kada se nekomu kaže: ti si **suzajedničar korijena**, kani li se time reći: ti si jedan zajedničar, a korijen je drugi? Ili što taj izraz znači? Šarić, osjetljiv na jezične ljepote i nijanse, prevodi: »... i postao si **zajedničar u korijenu**.« Izraz **dičiti se nad** neobično zvuči, najblaže rečeno.

Iako, općenito rečeno, **DF** pretjerano pazi na riječi s prefiksom **synsa**, pa mu prijevod biva prenatrpan i prezasićen složenicama na — **su**, katkada ipak posve ignorira taj prefiks. Tako Ef 5. 7., koji u grčkome glasi: **Me un ginesthe synmetohoi auton**, **DF** prevodi: »Nemajte, dakle, ništa s njima.« Koliko je točan taj prijevod, vidi se jasno iz prijevoda **Ek**, koji glasi: »Ne soyez, donc, pas **leur complices**.« Tko zna grčki, lako će vidjeti, da je **Ek** prijevod i vjeran i točan.

Rim 9, 1: »... **susvjedok** mi je savjest moja u Duhu Svetom.« **S1** prevodi: »... za to mi svjedoči moja savjest zajedno s Duhom Svetim.« Prema **DF** pri-

jevodu, osim savjesti i Duha Svetoga, ima još jedan svjedok. Koji? U Ef 3, 6. čitamo: »... da su pogani subaštinci, 'sutijelo' i sudionici obećanja u Kristu.« Riječ **sutijelo** ne izražava, što su naši prevoditelji htjeli reći. Kada se kaže **sutijelo**, onda se tvrdi, da postoje dva tijela, a to je vrlo daleko od Pavlove misli. Ricciotti, koji prevodi i vjerno i doslovno, ne kaže **sutijelo** — *concuervo* — to je besmisao, nego: »y un **mismo cuerpo**.«¹⁹

Sva sreća, da **DF** nije htio ili nije mogao prevesti sve prefikse *syn* - *su*. U Dj 10, 41. čitamo u grčkome izvorniku: **hemin, hoitines synefagomen kai synepiomen auto**. Jer je u neku ruku ignoriran prefiks *syn*, imamo vrlo dobar i lijep prijevod: »nama koji smo s njime zajedno jeli i pili«, a ne: »nama koji smo s njime **sujeli** i **supili**, kako bi trebalo prevesti, ako bismo htjeli biti odveć vjerni izvorniku.

U Lk 19, 37. susrećemo u prijevodu riječ **spust**. Toj riječi u grčkome tekstu odgovara **katabasis**. **Savjetnik** o toj riječi kaže: »**Spust** je sportski termin načinjen u najnovije vrijeme prema glagolu **spustiti**... i znači 'mjesto gdje se spušta' i 'poseban način spuštanja skijama niz brdo'.« Kako se vidi iz navedenoga teksta, riječ je **športski** termin. Odgovara li izvorniku? Izvan športa, ta se riječ vrlo rijetko susreće u hrvatskoj pisanoj riječi. Mjesto **spust S3** ima: **obronak**. Gore?

Ako sam stvar dobro uočio, glavna je nakana prevoditelja bila: dati prijevodu u isto vrijeme patinu starine i drevnosti i bilo i blijesak suvremenosti. Zato u prijevodu susrećemo mnogo već davno pokopanih, umrlih riječi i brojne kovanice, koje se još uvijek bore za građanska prava u hrvatskome jeziku. Nakane su uzvišene. Ali postignuća zaostaju daleko iz nakana. Pokušaj, iako promašen dobrim dijelom, pokazuje, kojim se putem ne smije ići, želi li se dati dobar prijevod Novoga Zavjeta. Uvijek je dobro imati na umu, da su umrle riječi zbilja umrle i da poslije Lazara nije uskrišeno mnogo mrtvacu. Možda kojem genijalnu piscu uspije oživiti pokoji umrli izraz, ali tu se uspjesi uvijek broje na prste od jedne ruke. Isto tako, treba imati na umu, da su kovanice riskantan pothvat: čini se, kad ih uvodimo, da ne mogu biti bolje, ali ih narod odbaci jer ih ne priznaje svojim: ne govore njegovim jezičnim genijem.

(Nastavit će se)

FRA KARLO BALIĆ (1899—1977)

— in memoriam —

Dana 15. travnja 1977. u 78-oj godini života preminuo je u Rimu hrvatski franjevac fra Karlo Balić. Njegov život i njegovo djelo zaslužuju zacijelo jednu detaljniju i cjelovitiju obradu koja će se moći dati tek mnogo kasnije. Ovaj prikaz ne nastoji biti ni potpun u nabranjanju, ni iscrpan u podacima. Želio bih baciti pogled na Balićevo djelo onako kako sam ga osobno doživio čitajući neke od njegovih brojnih spisa.

Rodio se 6. prosinca 1899. u krševitoj župi Katuni — Kreševo, nadomak Poljičke republike, nedaleko od Omiša. Sa 13 godina polazi u Sinjsko sjemenište, a 1917. postaje franjevac. Filozofsko-teološku naobrazbu stekao je u zavodima svoje provincije Presv. Otkupitelja, u Zaostrogu i Makarskoj. Za svećenika je zaređen 1923. te poslan u Louvain na daljnje školovanje. Tamo je i doktorirao 1927. s tezom **De theologia mariana ordinis Fratrum Minorum**

¹⁹ Nemam pri ruci Ricciottijeva talijanskog izvornika pa navodim prema španjolskomu prijevodu: *Las epistolas de san Pablo*, Madrid, 1953. Prevoditelj se zove: José Lopez de Toro.